

21e zondag door het jaar, Jaar B, 25 augustus 2024 Fred van Kan

Voor de Duitse predikant en theoloog Dietrich Bonhoeffer was het heel helder. Al in zijn eerste preek zegt hij: "Christendom betekent beslissing." Het gaat er voor een christen om, kost wat kost, compromisloos, te besluiten om Jezus van Nazareth na te volgen. Dat betekent voor Bonhoeffer zijn Bergrede als leidraad nemen, Jezus oproep tot liefdevolle inzet voor gerechtigheid en vrede. De beslissing om die weg te gaan, bracht hem in conflict met de nazi's en leidde uiteindelijk tot zijn deelname aan het verzet tegen Adolf Hitler. Die beslissing moest hij bekopen met zijn executie in een Duits concentratiekamp in 1945.

De beide lezingen van vandaag confronteren ons met de beslissing waar Bonhoeffer op wijst. Allereerst is er de lezing uit het Oude Testament, waarin we horen hoe Jozua de Israëlieten voorhoudt: dien je de Eeuwige of wend je je tot andere goden. Jozua richt, zo zegt het verhaal, zijn oproep tot het volk in Sichem. Dat is niet zonder reden. In het boek Genesis staat opgetekend hoe aartsvader Jacob in Sichem tot zijn familie en iedereen die met hem meetrok sprak: 'Doe de vreemde goden weg die jullie bij je hebben.' Jozua herhaalt deze oproep en geeft zelf het voorbeeld: Hij en zijn familie dienen de Heer. Het Joodse volk beantwoordt zijn oproep volmondig: 'Ook wij willen de Heer dienen, Hij is onze God.'

De kerk verbindt deze tekst van oudsher met de evangelielezing van vandaag. Daarin vraagt Jezus, nadat hij enkele stevige uitspraken heeft gedaan, aan zijn leerlingen waar zij staan. Die uitspraken klonken in de lezing uit Johannes vorige week, waarin Jezus zegt: "Ik ben het levende brood, dat uit de hemel is neergedaald" en "Zoals ik leef uit de Vader, de Levende, die Mij gezonden heeft, zo zal ook hij die zich met Mij voedt, leven uit Mij." Die uitspraken van Jezus leveren veel weerstand op. 'Harde woorden' vinden de massa's die naar hem zijn gekomen om zijn verkondiging te horen. Wat een pretenties, wat een claim! Deze Jezus die zegt brood des levens te zijn! En zij keren zich van hem af. Zijn naaste leerlingen, de twaalf, blijven wel bij hem. Zij beamen bij monde van Simon Petrus dat Jezus met zijn boodschap leven brengt, eeuwig leven zelfs. Zij bestendigen hun keuze voor hem.

De gemeenschap waarvoor de evangelist Johannes zijn evangelie schreef, had het moeilijk, het leven als christen in de eerste tijd was een leven tegen de verdrukking in. Was dit het allemaal waard? Niet iedereen bleef standvastig. De eerste leerlingen waren nog vol hoop geweest, het Rijk Gods was nabij en Jezus zou spoedig weer in hun midden zijn. Maar de tijd verstreek en het leven om hen heen ging door als altijd. Konden de jonge christengemeenten wel op Jezus en zijn evangelie bouwen? In dat licht roept de evangelist op, om de weg van Jezus te blijven volgen. En Johannes brengt in herinnering hoe Jezus had gezegd: "mijn woorden zijn geest, ze zijn leven." Als je zijn woord tot je neemt, als je zo een wordt met hem, dan heb je werkelijk leven. Vertrouw daarop.

En dan wij, christenen van de eenentwintigste eeuw. Ook voor ons geldt: gaan we teleurgesteld heen, of blijven we? Kiezen we voor de Eeuwige en voor Jezus die zijn kind genoemd wordt? Of gaan we voor die andere goden, die om het hardst schreeuwen in onze wereld? De tegenkrachten zijn heftig. Het is een lastige keuze. Misschien niet vanmorgen, nu we Jezus' boodschap op ons laten inwerken en ervan zingen. Maar wel als het leven van alle dag weer daar is. Is het dan niet veel eenvoudiger om mee te gaan met de grote massa, met de hoofdstroom? Is het niet veel eenvoudiger om je eigen belang voorop te stellen? Is het niet veel eenvoudiger om je ogen te sluiten voor onrecht? Is het niet veel eenvoudiger om je mond te houden in plaats van op te komen voor de naaste die je nodig heeft? Ik geef eerlijk toe dat ik regelmatig besluiteloos ben. En ik stil mijn geweten dan met de gedachte dat ik niet altijd het leed van de grote wereld en het leed van de kleine wereld dichtbij op mijn schouders kan nemen. Bovendien: Waar is die God, waar het volk Israël voor kiest, waar is die God met wie Jezus zich zo intens verbonden weet. Het is een tasten en zoeken, het is vallen en opstaan, het is soms weten, maar ook twifelen.

Toch is er de ervaring van zovelen die ons voorgingen. Die ervaring van oudsher, dat er een is die met ons gaat, die heeft gesproken tot Mozes en de profeten en heeft gezegd dat zijn naam is: "ik zal er zijn." Van hem zegt de psalmist, het klonk zo-even: "Onze hulp in de naam van de Heer, die hemel en aarde gemaakt heeft, die trouw blijft tot in eeuwigheid, die nooit laat varen het werk van zijn handen." Jezus van Nazareth leeft met de Eeuwige en verwijst in al zijn optreden naar Hem, die hij Vader noemt. Hij maakt het Rijk Gods heel concreet en roept ons op hem daarin te volgen. Dat is ook hoe Dietrich Bonhoeffer het heeft verstaan: bouw aan vrede en gerechtigheid, aan ommekeer ten goede;

stel armen en verdrukten, zij die lijden aan het leven, centraal. Weet je daarbij geholpen door de Eeuwige, die je kunt beluisteren in de stilte van jouw binnenste.

Huub Oosterhuis verwoordt de boodschap die in de lezingen van vandaag tot ons komt treffend in zijn lied over de Eeuwige en Jezus van Nazareth:

“Niemand heeft U ooit gezien.
Liefde is uw naam.

Brood des levens heet die knecht
Die uw kind genoemd wordt,
Jezus, kind uit Nazareth.

Liefde, zegt Gij, is te doen.
Werk in ons, dat wij u doen.
Licht ons op, dat wij U zien.

Dat wij leven wat geleefd moet.
Dat wij doen wat moet gedaan:
Recht voor ieder mensenkind,

Brood voor ieder kind van mensen,
Vrede en een nieuwe wereld.
En de dood zal niet meer zijn.”

Tot slot: onze eigen pelgrim André Wopereis schrijft hoe hij tijdens zijn pelgrimage dit voorjaar uiteindelijk zijn twijfels loslaat, zich openstelt voor wat gegeven wordt, zich openstelt voor de wereld als een groot wonder, bevolkt door heel veel lieve mensen. Mogen ook wij zo zien en bouwen aan vrede en een nieuwe wereld.

Amen.